

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА: ЗМІСТ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ РЕЗУЛЬТАТІВ

Важливим етапом у системі професійної підготовки соціального педагога є соціально-педагогічна практика студентів, яку визначають як вагому ланку формування вмінь та засвоєння навичок професійної діяльності в системі «Людина–людина». Саме під час практики встановлюються професійні якості особистості, формується відповідальне ставлення до професії та набувається досвід надання професійної допомоги різним категоріям населення.

Перехід на кредитно-модульну систему навчання в межах Болонської угоди та запровадження європейської кредитно-трансферної системи оцінювання (ECTS) передбачає забезпечення єдності вимог оцінювання результатів навчання. Проте в яскраво вираженій формі критерії оцінювання навчальних досягнень студентів у системі ECTS взагалі відсутні, а окреслений лише ступінь успішності виконання навчальної роботи студентів [1]. І якщо методика оцінювання навчальних дисциплін уже більш-менш зрозуміла викладачам і має певні спільні ознаки, то критерії оцінювання практики за умов кредитно-модульної системи з її 100-бальними оцінками доволі розрізнені й різноманітні. Ситуація ускладнена ще й тим, що оцінювання здійснюють фахівці соціальних закладів, які взагалі не мають такого досвіду.

Метою статті є обґрунтування показників для визначення обсягу та якості умінь і навичок студентів – соціальних педагогів під час соціально-педагогічної практики.

Специфіка організації соціально-педагогічної практики полягає в тому, що спектр закладів, у яких вона може проходити, доволі широкий. Він містить усі типи освітніх закладів, заклади й служби інших відомств (Міністерство соціальної політики та соціального захисту населення, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури, Державну соціальну службу, Управління у справах неповнолітніх та ін.), а також громадські та релігійні організації, які надають різні соціально-педагогічні послуги, здійснюють соціально-педагогічну допомогу, розв'язують завдання соціального виховання та соціального навчання тощо.

Під час практики студент стикається з вирішенням проблем різних клієнтів, серед яких можуть бути: неповнолітні діти, діти або молоді люди з обмеженими можливостями, люди похилого віку, хворі та ін.

Усе означене вище вимагає розробки таких показників, які б могли характеризувати види діяльності студента – майбутнього соціального педагога незалежно від бази практики й особливостей клієнтів, яким надають послуги.

У Запорізькому національному університеті навчальним планом підготовки фахівців за напрямом „Соціальна педагогіка” освітньо-кваліфікаційного рівня 6.010106 „Бакалавр” соціально-педагогічна практика проводиться у 8 семестрі протягом 6 тижнів. Її програма складена на підставі Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів в Україні (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України й методичних рекомендацій щодо складання програми практики студентів вищих навчальних закладів України) та відповідає навчальному та робочому планам зі спе-

ціальності «Соціальна педагогіка», освітньо-кваліфікаційній характеристиці та Галузевому стандарту із соціальної педагогіки.

Відповідно до державних вимог щодо змісту й рівня професійної підготовки бакалавра студент повинен **знати**: сутність та основні характеристики технологічного процесу роботи закладів соціальної допомоги; види соціально-педагогічного та психолого-педагогічного інструментарію; особливості професійної діяльності спеціалістів (фахівця соціальної роботи центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді; завідувача відділенням соціального обслуговування; керівника установи тощо) різних центрів соціального допомоги: служби зайнятості, соціального обслуговування на дому, відділень денного перебування, термінової соціальної допомоги родині та дітям; реабілітаційного центру (інвалідів, дітей-інвалідів); а також вихователя дитячого будинку, притулку для неповнолітніх; будинку-інтернату для самотніх старих громадян та інвалідів; **уміти**: виконувати обов'язки помічника фахівців соціальних установ (служб); проводити бесіди з клієнтами і брати участь у постановці соціального діагнозу; застосовувати нормативно-правові документи для надання соціальної допомоги клієнтам, вести документацію фахівця соціальних установ (служб); розробляти програми щодо надання соціально-педагогічної допомоги клієнтам різних категорій (груп) відповідно до їхніх потреб та запитів; проводити соціальну діагностику й записувати до щоденника результати та власний висновок; використовувати різноманітні соціальні, соціально-педагогічні технології відповідно до мети професійної діяльності в роботі соціальної установи (служби); володіти методикою проведення соціально-педагогічних тренінгів та консультацій з клієнтами тощо [3].

Організацію практики здійснює факультетський керівник і методист практики від кафедри та керівник практики від соціальної установи. Консультавання студентів-практикантів здійснюють викладачі кафедри соціальної педагогіки.

Основні етапи реалізації соціально-педагогічної практики подаємо в таблиці 1.

Таблиця 1.

Етапи реалізації соціально-педагогічної практики

Завдання	Вид діяльності	Форма звітності
1	2	3
I тиждень. Підготовчий етап. Перша консультація методиста		
Ознайомитися з програмою практики, зустрітися зі своїм керівником і консультантом.	Участь у роботі конференції.	Записати в щоденнику практики мету й завдання практики, зміст роботи.
II, III, IV, V тиждень. Робочий етап. Консультація методиста щотижня		
Скласти індивідуальний план роботи.	Разом із керівником практики на робочому місці окреслити порядок і терміни виконання завдань.	Скласти в щоденнику індивідуальний план роботи, указавши терміни виконання.
Ознайомитися з установою: зібрати загальні відомості про установу, її організаційну структуру, систему керування, основні напрями діяльності, склад фахівців, які працюють в організації.	Спілкування з керівником служби (його заступником), провідними спеціалістами. Вивчити документацію, що регламентує діяльність установи й відображає загальні напрями роботи.	Визначити в щоденнику перелік документів, які регламентують діяльність організації, дати їм коротку характеристику (призначення).

Вивчити посадові обов'язки соціального педагога, його план роботи	Поговорити із фахівцем установи, ознайомитися з документацією, що регламентує його діяльність в установі. Проаналізувати кваліфікаційну характеристику соціального педагога і зіставити її зі специфікою певної установи.	Зафіксувати в щоденнику загальні відомості про особливості роботи соціального працівника в установі. Запропонувати свій проект посадових обов'язків соціального педагога в цій установі.
Узяти участь у виробничій (методичній) нараді працівників соціальної служби.	Підготувати виступ чи практичне заняття відповідно до теми наради.	Подати в щоденнику мету, завдання, план проведення наради, а також план свого виступу, консультації чи проведеного заняття.
Ознайомитися з категоріями громадян, яким надаються соціально-педагогічні послуги, в установі, з'ясувати їхні основні проблеми та потреби.	Вивчити документацію, на основі якої побудована робота з цією категорією клієнтів. Скласти план бесіди чи варіант анкетного опитування для вивчення клієнта та його основних проблем і потреб. Провести індивідуальне соціальне обстеження й консультування клієнта.	Перелічити в щоденнику категорії громадян, з якими працює установа, указати їхні головні проблеми та потреби. Навести в щоденнику варіант складеної анкети, плану бесіди з клієнтом, зробити висновки про результати дослідження.
Відпрацювати соціальні технології, що використовують у роботі служби (технології соціального обслуговування вдома; соціальної реабілітації особистості, культурно-дозвіллеві технології та ін.).	Ознайомитися з конкретними соціальними програмами організації. Визначити основні напрями і зміст соціально-педагогічної діяльності з клієнтами соціальної служби. Виділити основні форми й методи роботи з клієнтами установи	Оцінити методи й форми соціально-педагогічної діяльності даної установи.
Розробити програму з надання соціальної допомоги конкретному клієнту.	На підставі вивчення документів і в процесі спілкування з клієнтом провести діагностику, скласти соціально-психологічний портрет особистості, установити соціальний діагноз.	Подати в щоденнику структуру і зміст програми індивідуальної допомоги клієнту: цілі, завдання, методи, форми, засоби, етапи здійснення, основні суб'єкти діяльності.
Вивчити особливості професійно-етичної взаємодії соціального педагога з клієнтом.	Спостерігаючи за взаєминими соціального педагога з клієнтами організації, виявити рівень дотримання морально-етичних норм і правил у професійному спілкуванні фахівця.	Представити в щоденнику коротку характеристику етичних проблем взаємин соціального працівника з клієнтами. Сформулювати основні етичні правила взаємин соціального працівника з клієнтами.
VI Тиждень. Підсумковий етап. Завершальна консультація методиста		
Узагальнити отримані на практиці результати.		Написати звіт із практики відповідно до установленої форми.

Перевірку проходження практики та її результатів здійснюють за допомогою таких форм контролю: попереджувальний (груповий керівник перевіряє індивідуальний план роботи, плани заходів, дає студенту-практиканту поради щодо подальшої роботи); індивідуальний (здійснюють тоді, коли в студента виникають труднощі у виконанні відповідних завдань у соціальній службі); оглядовий (відбувається в процесі перевірки виконання індивідуального плану); тематичний (здійснюють за результатами виконання одного із запланованих практикантом заходів); узагальнювальний (проводять під час підсумкової конференції та диференційного заліку) [2].

У Запорізькому національному університеті на кафедрі соціальної педагогіки було розроблено критерії оцінювання соціально-педагогічної практики за 100-бальною рейтинговою шкалою кредитно-модульної системи. Традиційно більшість навчальних дисциплін за кредитно-модульною системою передбачають два модулі, індивідуально-дослідну роботу студентів та підсумковий контроль. Студент може одержати відповідно 30 балів за кожний модуль, 20 балів – за індивідуальну роботу та 20 балів – за залік або іспит. Соціально-педагогічна практика студентів – соціальних педагогів включає теоретичний та практичний блок, а також індивідуально-дослідну роботу й передбачає диференційований залік. Тому 100 балів ми розподілили таким чином: по 30 балів – за теоретичне та практичне завдання, 20 балів – за індивідуальну роботу та 20 балів – підсумковий контроль.

Зміст теоретичного завдання оцінює керівник практики від університету і включає такі види робіт, які ми подамо в таблиці 2.

Таблиця 2.

Теоретичний блок

Зміст виконаної роботи студентом-практикантом	Бали	Оцінка
Планування індивідуальної роботи практиканта	3	
Вивчення нормативних документів, планів роботи установи та певного фахівця, його функційних обов'язків	4	
Характеристика категорій клієнтів установи, зокрема й тих, з ким працюватиме студент	3	
Оцінювання проблемних ситуацій щодо надання відповідної допомоги	3	
Підготовка матеріалів для здійснення профорієнтаційної роботи	2	
Систематичне ведення щоденника	5	
Розробка та методичний рівень здійснення професійного втручання	5	
Підготовка наукового повідомлення «Технології роботи з клієнтами соціальної установи»	5	
Усього за теоретичне завдання	30	

Блок практичної підготовки включає виконання студентом-практикантом обов'язків помічника фахівця соціальної установи, реалізацію різних технологій надання соціально-педагогічної підтримки клієнтам закладу, застосуван-

ня різних методів і прийомів індивідуальної та групової роботи. Блок практичної підготовки оцінює фахівець, з яким працює студент, та методист від бази практики. Основні види діяльності відображено в таблиці 3.

Таблиця 3.

Практичний блок

Зміст виконаної роботи студентом-практикантом	Бали	Оцінка
Виконання обов'язків помічника фахівця установи, сумлінне ставлення до них	5	
Здійснення професійного втручання у формі надання консультативної допомоги клієнтам	5	
Організація та проведення тренінгу	8	
Ведення випадку (супровід клієнта або сім'ї)	8	
Проведення профорієнтаційної роботи	4	
Усього за практичне завдання	30	

Упродовж практики студент повинен виконати індивідуально-дослідне самостійне завдання, яке становить творчу роботу, спрямовану на вирішення практичних завдань курсового дослідження. Основна мета індивідуального завдання – зібрати наукові та емпіричні матеріали щодо певної соціально-педагогічної проблеми. Індивідуальне завдання передбачає пошук, розробку, підготовку відповідних методик для з'ясування стану вирішення означеної проблеми на практиці, стану клієнта тощо, проведення відповідних діагностичних методів та аналіз результатів діагностики. Індивідуальне завдання оцінює керівник курсової роботи, бали розподіляють за кілька показниками.

Таблиця 4.

Індивідуально-дослідне самостійне завдання

Зміст виконаної роботи студентом-практикантом	Бали	Оцінка
Підбір методик (не менше трьох)	6	
Проведення діагностування	9	
Якісний аналіз результатів діагностики (опис)	5	
Усього за індивідуальне завдання	20	

Підсумковий контроль соціально-педагогічної практики передбачає підготовку звітної документації, яку оформляє студент на завершальному етапі (останній тиждень) практики. Звіт подає студент-практикант у формі теки з документами, він містить відомість-характеристику, засвідчену директором соціальної установи, контрольно-оцінювальний лист з результатами практики за 100-бальною системою оцінювання; щоденник, індивідуальний план на весь період практики; розгорнуті матеріали щодо застосування відповідних методів, технологій роботи з клієнтами за різними напрямками роботи служби; самоаналіз професійної діяльності в межах практики. На підставі поданих документів, результатів роботи студентів з фахівцем та керівником прак-

тики від кафедри та після захисту звіту комісія керівників приймає рішення про виконання студентом програми практики та виставляє оцінку. Остаточне оцінювання здійснює факультетський керівник практики відповідно до критеріїв, викладених у таблиці 5.

Таблиця 5.

Оформлення звітної документації

Зміст виконаної роботи студентом-практикантом	Бали	Оцінка
Заповнена відомість-характеристика, засвідчена підписом керівника та печаткою соціальної служби	1	
Учасно розроблений та оформлений індивідуальний план проходження практики	1	
Заповнений щоденник практики	1 – 2	
Розроблена та грамотно оформлена технологія ведення випадку (відповідно до запиту клієнта)	2	
Розроблений та оформлений план-сценарій тренінгу	2	
Розроблена й проведена бесіда з профорієнтаційної роботи, засвідчена підписом керівника установи	1	
Аналіз труднощів, з якими зіштовхнувся студент на практиці	4	
Загальне оформлення звітної документації	1 – 2	
Групова презентація результатів практики	1	
Заохочувальні бали за сумлінне виконання обов'язків старости підгрупи ініціативу та проведення соціально-педагогічних заходів інноваційного характеру; отримання подяки від керівництва установи – бази практики; висвітлення у засобах масової інформації роботи студента під час практики	4	
Штрафні бали виставляють несвоєчасне подання звітної документації, порушення трудової дисципліни, недотримання вимог професійної етики	-10	
Усього за роботу	20	

Застосування цих критеріїв оцінювання соціально-педагогічної практики свідчить, що оцінювання практичних умінь та навичок студентів-практикантів стає більш конкретним і об'єктивним, а це впливає на формування індивідуальної психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності.

Ця стаття не вирішує всіх питань щодо оцінювання практичної підготовки студентів майбутніх соціальних педагогів. Подальшого вивчення та обґрунтування потребують критерії оцінювання виробничої, переддипломної та асистентської практик.

Література

1. Атаманчук П. С. Оцінювання якості знань студентів з фізики в рамках кредитно-модульної системи навчання / П. С. Атаманчук, О. М. Семерня, Б. А. Сусь // Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільськ. держ. ун-ту. – Серія педагогічна: Дидактика фізики і підручники фізики (астрономії) в умовах формування європейського простору вищої освіти. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільськ. держ. ун-т. – 2007. – Вип. 13. – С. 7 – 11.

2. Перетяцько В. В. Оцінювання педагогічної практики студентів за 100-бальною рейтинговою шкалою в рамках кредитно-модульної системи навчання / В. В. Перетяцько, О. В. Ткачук // Вісн. Запорізьк. нац. ун-ту : зб. наук. пр. –

Серія : Пед. науки.– Запоріжжя : Запорізьк. нац. ун-т. – 2011. – Вип. 2(15). – С. 139 – 143.

3. Соціальна педагогіка: наскрізна програма практики та методичні рекомендації для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» / Н. В. Заверико, О. Г. Лещенко, Н. О. Мамай та ін. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – 53 с.

4. Полякова О. М. Технологія соціально-педагогічної практики в соціальних службах : метод. посіб. для студ. / О. М. Полякова. – Суми : СумДПУ, 2009. – 88 с.

5. Олексюк Н. С. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів як важливий фактор професійного становлення / Н. С. Олексюк // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РРВ КГУ, 2006. – Вип. 11. – Ч. 2. – С. 196 – 201.

* * *

Заверико Н. В. Соціально-педагогічна практика: зміст та оцінювання її результатів

У статті розкрито зміст та основні особливості організації соціально-педагогічної практики, запропоновано критерії її оцінювання за 100-бальною системою. Основний зміст соціально-педагогічної практики складається з теоретичного та практичного блоків, індивідуально-дослідної самостійної роботи студента та підсумкового диференційного заліку. Теоретичне завдання (30 балів) оцінює керівник практики від навчального закладу, практичне (30 балів) – фахівець установи, з яким працює студент, та методист від бази практики. Індивідуально-дослідне завдання (20 балів) оцінює керівник курсової роботи, остаточне оцінювання (20 балів) здійснює факультетський керівник практики.

Ключові слова: соціально-педагогічна практика, соціальний педагог, соціальна служба, 100-бальна система оцінювання, критерії оцінювання практики.

Заверико Н. В. Социально-педагогическая практика: содержание и оценивание ее результатов

В статье раскрывается содержание социально-педагогической практики и особенности ее организации, а также предлагаются критерии оценивания практики по 100-бальной системе. Содержание практики включает теоретический и практический блоки, индивидуальную исследовательскую работу, итоговый дифференцированный зачет. Теоретическое задание (30 баллов) оценивает руководитель практики от вуза, практическое (30 баллов) – специалист службы, с которым работает студент, и методист от базы практики. Индивидуальная исследовательская работа (20 баллов) оценивается научным руководителем курсовой работы, окончательное оценивание (20 баллов) осуществляет факультетский руководитель практики.

Ключевые слова: социально-педагогическая практика, социальный педагог, социальная служба, 100-бальная система оценивания, критерии оценивания практики.

Zaveryko N. V. Social and pedagogical practice: the essence and assessment of the results

The article reveals the essence of social and pedagogical practice and peculiarities of its organization. Besides, it proposes the criteria for practice evaluation according to 100-point scale.

Socially-pedagogical practice is an important issue of practical social specialist qualification and is carried out during the 8th semester for the period of 6 weeks in different establishments of social protection, social services, educational institutions as well as religious and non profitable organizations.

The core essence of SPP consists of theoretical and practical modules, individual research work and final credit. 100 point scale evaluation is arranged correspondently:

30 points for theoretical and practical tasks (for each issue)

20 points for individual research and credit (for each issue).

Theoretical module is evaluated by the university curator (individual work planning, work standards, functional duties, clients categories characteristics, diary keeping).

During the practice students master the essence and work technologies of establishments of social protection and social service and help, functional duties of different departments specialists. They bring to perfection skills of client's problems and needs diagnosing, of help technologies applying i.e. consultation, socially pedagogical training, providing of information, creating of circumstances for personal client growth, programs of social services for clients of different categories, carry out the proper records etc.

Practical module is in practicing as social worker assistant, acquiring practical skills. It's evaluated by agency supervising employee. Individual work is assessed by a research work curator. Final credit is done by faculty supervisor.

Key words: social and pedagogical practices, social worker, social services, the 100-point evaluation system, practice assessment criteria.

*Стаття надійшла до редакції 0.0.2013 р.
Прийнято до друку 26.04.2013 р.*